

Ansvarsutredning inför åtgärd av förorenat område på fastigheten Rävgrytet 1 i Mårdbergs kommun

1. INLEDNING

- Med anledning av att ett förorenat område har konstaterats på fastigheten Rävgrytet 1 i Mårdbergs kommun har Länsstyrelsen utfört en ansvarsutredning inför åtgärd. Ansvarsutredningen enligt 2 kap. och 10 kap. miljöbalken (MB) syftar till att klargöra vilket ansvar som finns för att åtgärda de föroreningar som finns inom fastigheten Rävgrytet 1 i Mårdbergs kommun. Utredningen avser föroreningar från lagring som avslutades 1980.
- Området är ett av de högst prioriterade områdena i länet och har riskklass 1 enligt MIFO. Området är prioriterat eftersom marken och grundvattnet i området är kraftigt förorenat av flera organiska ämnen.
- Verksamheten som orsakat föroreningen var tillståndspliktig och tillsynen var inte överlåten till kommunen vid tidpunkten för avslutande av verksamheten. Således är det enligt 2 kap. 29 § miljötillsynsförordningen (2011:13) länsstyrelsen som är tillsynsmyndighet för det förorenade området.
- På fastigheten Rävgrytet 1 bedrevs kemikalielagring mellan 1957 och 1980. De verksamhetsutövare som bedrivit lagringsverksamhet på fastigheten är Undrets Kemi AB (organisationsnummer XXXXXX-XXX1) med 22 års verksamhet och TKAB AB (organisationsnummer XXXXXX-XXX2) med 1 års verksamhet. Bolagen är solidariskt ansvariga enligt 10 kap. 6 § MB. Länsstyrelsen gör bedömningen det är skäligt att bolagen enligt 0/50/100 regeln är solidariskt ansvariga för 67 % av kostnaderna för att åtgärda föroreningarna på fastigheten Rävgrytet 1.
- Underlag till ansvarsutredningen har hämtats från MIFO-inventering av aktuellt område, ingiven ansvarsutredning från Undrets Kemi AB, samt genomförda utredningar av området.

2. MILJÖBALKEN (MB)

Reglerna om ansvar finns i 2 kap. 8 § miljöbalken (1998:808) och i 10 kap. miljöbalken. Av 2 kap. 8 § miljöbalken framgår att den som orsakar skada eller olägenhet för miljön ansvarar för att avhjälpa den och ansvars omfattning preciseras i 10 kap. miljöbalken.

10 kap. miljöbalken ändrades år 2007, men enligt övergångsbestämmelserna ska äldre bestämmelser tillämpas när det gäller utsläpp före den 1 augusti 2007 eller verksamheter som har avslutats före denna tidpunkt. I aktuellt fall tillämpas den äldre lydelsen eftersom den avser föroreningar från lagring som avslutades 1980. I nu aktuell ansvarsutredning är följande ansvarsregler tillämpliga:

- I 10 kap. 2 § regleras verksamhetsutövarens ansvar för efterbehandling.
- I 10 kap. 3 § regleras fastighetsförvärvarens subsidiära ansvar för efterbehandling.
- Av 10 kap. 4 § framgår att efterbehandlingen ska ske i skälig omfattning.
- I 10 kap. 5 § regleras fastighetsägarens kostnadsansvar för värdeökning.
- Av 10 kap. 6 och 7 §§ framgår att ansvaret är solidariskt om det finns flera verksamhetsutövare eller fastighetsförvärvare som är ansvariga.
- I 10 kap. 8 § regleras fastighetsägarens kostnadsansvar för nyttiga utredningskostnader.

I 9 kap. 1 § MB definieras miljöfarlig verksamhet. Av 2 punkten framgår bland annat att med miljöfarlig verksamhet avses användning av mark, byggnader eller anläggningar på ett sätt som kan medföra olägenhet för människors hälsa eller miljön genom förorening av mark, luft, vattenområden eller grundvatten.

3. FÖRORENAT OMRÅDE

3.1 Verksamheten

Det förorenade området är beläget i östra Mårdberg ca 300 meter nedströms Mårdbergsåns utlopp ur Sjön, på den högra sidan i åns strömningsriktning. Området utgörs av fastigheten Rävgrytet 1, som har en yta av ca 20 000 m² och gränsar till ån. Fastigheten består av en utplanad botten av en gammal grusgrop. Marken består av en sandig morän och vattengenomsläppligheten är därigenom god. Markytan är till stora delar hårdgjord. Fastigheten är planlagd för industrimark enligt gällande detaljplan, fastställd 28 april 1999. Enligt planbestämmelserna får föroreningar inte avges till grundvattnet eller angränsande vattendrag. Bostadsbebyggelse angränsar i de topografiskt högre belägna områdena norr och öster om industrifastigheten. På andra sidan Mårdbergsån i väster finns industrifastigheter och i söder går järnvägen och bilvägen.

Fastigheten har använts för lagring av de kemikalier som användes i produktionen i den närliggande färgtillverkningsfabriken, den så kallade TKAB- anläggningen. Inget särskilt tillstånd har funnits för kemikalielagringen på fastigheten. Lagring av kemikalier har skett under perioden 1957 till 1980. Företaget Bengt Blixt AB hyrde fastigheten 1980 av fastighetsägaren TKAB AB, och ändrade verksamheten från kemikalielagring till avfallsåtervinning av trä-, plast-, metall-, papper-, och glasavfall. Bengt Blixt AB förvärvade fastigheten 1983 av AB Erwin Slacker via dotterföretaget TKAB AB. I samband med att Bengt Blixt AB startade verksamhet på platsen fraktade TKAB AB bort kemikalietunnor, varav vissa innehöll kemikalierester i olika stor utsträckning. Av flygfoton från 1976 framgår att relativt lite lagring av fat sker inom området, vilket sedan ökar till 1980 och framförallt 1982. Under de senare åren (1980–1982) sker betydligt mer lagring i den norra delen av fastigheten och till viss del även utmed/utanför fastighetsgränsen i väster. Bengt Blixt AB samlade in tomfat för återvinning, vilket förklarar den stora mängden fat. Områdena där faten lagrades är inte speciellt förorenade jämfört med de centrala delarna av fastigheten.

3.2 Föroreningssituationen

Fastigheten Rävgrytet 1 är ca 2 hektar stor, varav ca 0,6 hektar är undersökt. Undersökningsområdet, platsen för det gamla kemikalieförrådet, är beläget i en gammal grusgrop. Jorden mellan det gamla kemikalieförrådet och Mårdbergsån utgörs till största delen av sand och grus, dock med inslag av tätare jordar. Marken är förorenad med olika organiska ämnen. Utifrån provtagningar kan konstateras att främst norra och centrala delen av området är påverkat av föroreningar i mark och grundvatten. Inom området finns bland annat alifater, PAH, xylen, etylbensen, trimetyl- och propylbensener och bifenyli. Även i södra delen finns påverkan men då i betydligt mindre omfattning. Grundvattnet ligger i området på 3,5–5,5 meter under markytan och marken består främst av ett genomsläppligt material. Kranvattnet i den södra byggnaden är förorenat med bensener, bifenyli och fenoler. Eftersom vattnet är kommunalt och rent i ledningen från vattenverket är det klarlagt att föroreningen tränger in i ledningen på fastigheten.

Då avståndet endast är cirka 20 meter till Mårdbergsån samt att det fanns en påvisad halt av en ftalat i Mårdbergsåns vatten misstänktes det att området läcker föroreningar till Mårdbergsån. Negativ påverkan på Mårdbergsån har dock inte, med undantag av en ftalat, kunnat verifieras genom mätningar. Den kompletterande undersökningen, i februari 2019, har klargjort att

föroreningsspridningen ut från fastigheten mot Mårdbergsån är mycket begränsad. I det aktuella området av Mårdbergsån finns strömsträckor som är lämpliga som lekbottnar för strömlevande fisk.

3.3 Åtgärdsbehov

Bedömningen av vilka efterbehandlingsåtgärder som är miljömässigt motiverade ska vara objektiv, det vill säga omständigheter som rör en viss verksamhetsutövare saknar här betydelse (se tex. MÖD 2010:31). Den underliggande riskbedömningen ska göras både utifrån ett kortsiktigt och ett långsiktigt perspektiv och den ska utgå från gällande planbestämmelser (se MÖD:s dom 2016-05-18 i mål nr M 5107–15). Vid val av efterbehandlingsåtgärd har åtgärdens långsiktighet stor betydelse och den efterbehandling som utförs bör syfta till att vara slutlig, så att inte ytterligare åtgärder behöver vidtas inom överskådlig tid (se MÖD 2010:45).

Vid bedömning av åtgärdsbehov utgår Länsstyrelsen även från Naturvårdsverkets utgångspunkter för efterbehandling (Rapport 5977 – Riskbedömning av förorenade områden, Naturvårdsverket 2009). Här anges bland annat:

- Bedömning av miljö- och hälsorisker vid förorenade områden bör göras i såväl ett kort som långt tidsperspektiv. Det är viktigt att uppskatta vad som kan komma att hända i ett längre tidsperspektiv, exempelvis avseende kvarlämnade föroreningar, skyddsåtgärders långtidsegenskaper och framtida ändringar i markanvändning.
- Spridning av föroreningar från ett förorenat område bör inte innebära vare sig en höjning av bakgrundshalter eller utsläppsmängder som långsiktigt riskerar att försämra kvaliteten på ytvatten- och grundvattenresurser. Även om närliggande grund- och ytvatten inte direkt bedöms vara skyddsvärda är de förbundna med andra vattenförekomster och kan bidra till en diffus föroreningsbelastning. Utgångspunkten avser således att skydda miljön som helhet och människors hälsa i synnerhet.
- Markmiljön bör skyddas så att ekosystemets funktioner kan upprätthållas i den omfattning som behövs för den planerade markanvändningen. Skyddsnivån i marken bör motsvara en nivå där marken kan uppfylla de funktioner som förväntas vid den planerade markanvändningen. Långsiktighet är huvudskälet till att förutsättningar för bevarande av en viss markfunktion alltid bör beaktas.

Länsstyrelsen anser att en källtermsreduktion är nödvändig utifrån praxis och Naturvårdsverkets utgångspunkter, och speciellt att bedömningen bör göras på både kort och lång sikt. Lång sikt är 100–1000 år. Åtgärdsbehovet avgörs inte enbart av nuvarande markanvändning eller förhållanden på platsen. Till exempel kan den nuvarande hårdgjorda ytan skadas vilket kan ge andra spridningsförhållanden för föroreningarna. Länsstyrelsen anser inte heller att långt gående skyddsåtgärder ska väljas, som ett förstahandsalternativ, istället för att åtgärda källtermen. Inom området har detekterats ett stort antal organiska föroreningar. Vissa av dessa har egenskaper som gör att de avgår till luft och kan diffundera in i ledningar. Beräknade föroreningsmängder varierar från 10-tals kilo till drygt 10 ton beroende på ämne och beräkningsätt. Föroreningsmängden kan alltså vara mycket stor.

För området har platsspecifika riktvärden beräknats för ett stort antal ämnen. Uppmätta föroreningar överskrider i flera fall beräknade platsspecifika riktvärden kraftigt. Till exempel har halter av det särskilt farliga ämnet bifenyl uppmätts som är nästan 6000 gånger över det beräknade platsspecifika riktvärdet 2,2 mg/kg TS. Uppmätt maxhalt var 13 000 mg/kg TS (2014) och medelhalt 73 mg/kg (2017–2018). Förhållandet att uppmätta halter så mycket överskrider beräknade platsspecifika riktvärden visar på att en sanering av förorenad mark behöver göras.

Föroreningsnivåerna har inte förändrats nämnvärt på drygt 15 år. Sannolikt kommer föroreningen, om den inte åtgärdas att kvarstå under mycket lång tid. Det är omöjligt att med säkerhet förutsäga hur föroreningen under denna tid kommer att bete sig. Vi vet inte hur föroreningen kommer att påverkas av förändrade nederbördsmonster, ändrad markyta eller om förändringar i markkemin kommer att frigöra föroreningar.

Den förorening som finns i mark och grundvatten riskerar att spridas och föroreningen ligger i detta fall i anslutning till Mårdbergsån. Dock har mätningar i ån och dess närhet inte visat någon tydlig indikation på läckage. Det faktum att halter inte är mätbara i Mårdbergsån är i sig ingen garanti att spridning inte sker. Med tanke på mängden förorening och långsam nedbrytningshastighet kommer spridning att kunna pågå under väldigt många år. En försvårande faktor är att föroreningen finns ned till flera meters djup under markytan. Även om den kompletterande undersökningen visar på att merparten av föroreningar finns från markytan ner till två meters djup. Djupet gör vissa efterbehandlingsmetoder olämpliga. Länsstyrelsen anser att in-situmetoder eventuellt i kombination med schaktning kan vara lämpliga metoder att åtgärda föroreningen. Länsstyrelsen vill dock inte i dagsläget begränsa urvalet av metoder. Länsstyrelsen anser fortfarande att av de föreslagna åtgärdsalternativen är det åtgärdsnivå 3 som bäst överensstämmer med Länsstyrelsens syn på åtgärdsbehovet. Länsstyrelsen vill åter framhålla att bedömning av åtgärdsbehov ska göras på både kort och lång sikt. Det är omöjligt att kunna säkerställa att föroreningen inte sprids eller förändras på ett negativt sätt varken på mycket kort eller lång sikt. Åtgärdslösningen behöver dock i detalj inte följa alternativ 3 utan kan tas fram i dialog mellan Länsstyrelsen och övriga berörda parter.

Av åtgärdsutredningen framgår att det är tekniskt möjligt att genomföra saneringsåtgärder. Det finns dock ett behov av att utreda dessas utformning då både in-situ sanering och bortschaktning kan bli aktuellt. Ett av skälen till att utreda ytterligare vilka åtgärder som ska göras är att dessa ska bli så kostnadseffektiva som möjligt. Länsstyrelsen anser dock att det är ekonomiskt rimligt att saneringsåtgärder genomförs så att fastigheten kan användas för industriändamål, utan tekniska restriktioner på byggnader, vattenledningar eller markarbeten.

4. VERKSAMHETSUTÖVARANSVAR ENLIGT 10 KAP. 2 § MB

4.1 Beskrivning

Denna del av ansvarsutredningen syftar till att identifiera nuvarande eller tidigare verksamhetsutövare som enligt 2 kap 8 § och 10 kap. 2 § MB är primärt ansvariga för föroreningarna. Undrets Kemi AB, har låtit Advokatfirman utföra en ansvarsutredning. I denna utredning sägs bland annat att Transatlantiska Kemi AB (TKAB) förvärvade år 1957 fastigheten Rävgrödet 1 av Mirakel Kemi Aktiebolag (nuvarande Undrets Kemi AB). TKAB använde fastigheten för lagring av de kemikalier som man använde i produktionen i bolagets närliggande fabrik, de så kallade TKAB-anläggningarna. De kemikalier som lagrades var främst linolja, naftalin, ftalsyraanhydrid, ny och begagnad difenox, nya och begagnade lösningsmedel, alkoholer samt koks från nafta- lin- och ftalsyradestillation. Även olika typer av fat, damejanner och ekfat, förvarades på fastigheten.

TKAB blev 1963 uppköpt av Ler och Långhalm AB (LOL). TKAB slogs 1972 samman med några andra bolag ägda av LOL, bland annat AB Rulles Produkter och LOL Kemiska AB. Bolagen fick det gemensamma namnet LOL Kemi AB. LOL Kemi AB övertog då TKAB:s organisationsnummer (det vill säga nuvarande Undrets Kemi AB) samt därmed även TKAB:s dotterbolag TKAB AB (som då hade till ändamål att förvärva och förvalta lös egendom samt driva handel och därmed förenlig rörelse) och fastigheten Rävgrödet 1. Den del av LOL Kemi AB:s verksamhet som utgjordes av TKAB:s tidigare verksamhet vid anläggningarna i Mårdberg fick namnet "Division TKAB".

1973 förvärvade Byföretag AB, LOL Kemi AB av LOL och i samband med detta bytte LOL Kemi AB namn till Rulles Kemi AB, för att undvika för växling med LOL-koncernen. Genom en inkråmsöverlåtelse sålde Rulles Kemi AB 1979 den delen av verksamheten som bedrevs under Division TKAB vid anläggningen i Mårdberg, inklusive fastigheten Rävgrytet 1 samt dotterbolaget TKAB AB till AB Erwin Slacker (Slacker). Slacker fortsatte att bedriva TKAB-anläggningarna genom dotterbolaget TKAB AB (vars ändamål ändrades till att tillverka, köpa och försälja färgbindemedel och liknande kemisk-tekniska produkter).

TKAB AB upphörde efter en tid med lagringen av ämnen på fastigheten Rävgrytet 1 och mellan 1980–1983 hyrdes fastigheten istället ut till Bengt Blixt AB (nuvarande Regnbågens Fastighets AB). Bengt Blixt AB kom att bedriva återvinningsverksamhet, av fasta material som plast, trä, glas och papper, på fastigheten. 1983 sålde Slacker fastigheten Rävgrytet 1 till TKAB AB, som samma år sålde den vidare till Bengt Blixt AB. Bengt Blixt AB bedrev insamling av tomfat i början av 1980-talet, vilket förklarar den stora mängden fat som syns på flygbilden från 1982.

2006 övertogs verksamheten vid Bengt Blixt AB av Tomfat och kompani AB och 2008 av Tomfat Kund AB. Tyngdpunkten i verksamheten ligger numera på mellanlagring av el-avfall och återvinning av sekretessmaterial. Det finns inga indikationer, utifrån föroreningsbilden, på att någon av de tre verksamhetsutövarna som funnits på platsen efter kemikalielagringen upphörde, har bidragit till föroreningssituationen i någon beaktansvärd omfattning. Därför har ingen närmare utredning av formerna för övertagande av verksamheten gjorts. Dock bör det i princip vara fråga om ett fortsatt bedrivande av samma verksamhet motsvarande en inkråmsöverlåtelse i båda fallen.

Genom en inkråmsöverlåtelse sålde Slacker 1996 TKAB-anläggningarna där huvudverksamheten bedrevs till MACE AB, med senaste firmanamn MACE Kemi AB, som därefter fortsatte att bedriva verksamheten till 2007. Bolaget har därefter fusionerats med Space Materials AB, organisationsnummer XXXXXX-XXX6. Eftersom dessa förändringar i verksamhetsutövarkretsen har skett efter det att lagringen på Rävgrytet 1 upphörde har Länsstyrelsen inte funnit att dessa verksamhetsutövare har ett ansvar för de nu aktuella föroreningarna.

Något särskilt tillstånd för lagring av kemikalier på fastigheten har inte funnits. Lagringen av kemikalierna var dock en integrerad del av den produktion som bedrivits i TKAB-anläggningen. Lagringen och produktionen får därför ses som en verksamhet.

Tabell Verksamhetsutövare på fastigheten Rävgrytet 1

Organisationsnummer	Verksamhetstid	Företag	Verksamhet	Anmärkning
XXXXXX-XXX1	1957–1973 1973–1974 1974–1979	Transatlantiska Kemi AB, TKAB, LOL-Kemi AB, Rulles-Kemi AB, division TKAB	Lagring av kemikalier	Idag har Undrets Kemi AB org nr XXXXXX-XXX1.
XXXXXX-XXX2	1979–1980	TKAB AB	Lagring av kemikalier	Dotterbolag till AB Erwin Slacker
XXXXXX-XXX3 (XXXXXX-XXX4)	1980–2006	Bengt Blixt AB	Återvinningsverksamhet, bland annat tomfat.	1980–1992 Bengt Blixt AB (XXXXXX-XXX4) som 1992 fusionerades med nuvarande Regnbågens Fastighets AB (XXXXXX-XXX3). Bedöms ej bidragit till föroreningar nu aktuella för saneringsåtgärd.
XXXXXX-XXX7	1992–1994	Full Fart Entreprenad AB	Harpar och lagrar matjord	Bedöms ej ha förorenat
XXXXXX-XXX5	2003-	Pellets Till Alla AB	Försäljning och tillverkning av biobränslen,	Bedöms ej ha förorenat

4.2 Bedömning

Ansvarig för efterbehandling av förorenade områden, byggnader eller anläggningar är den fysiska eller juridiska person som bedriver eller har bedrivit en verksamhet eller vidtagit en åtgärd som har bidragit till föroreningen (10 kap 2 § MB). Bestämmelsen ska tillämpas på miljöfarlig verksamhet vars faktiska drift har pågått efter den 1 juli 1969, om verkningarna av verksamheten alltjämt pågår vid tiden för miljöbalkens ikraftträdande den 1 januari 1999. Detta följer av 8 § lag (1998:811) om införande av miljöbalken. Det måste även föreligga ett behov av att avhjälpa de skador eller olägenheter som orsakats av verksamheten. Ovan har konstaterats att det beträffande aktuellt område föreligger ett sådant avhjälpandebehov. Den kemikalielagring som skett på fastigheten Rävgrytet 1 inom ramen för verksamheten vid TKAB-anläggningen bedöms vara den verksamhet som i helt dominerande grad har bidragit till den förorening som finns inom området.

I aktuellt fall ligger lagringsfastigheten ca 300 meter från den fastighet där produktionen bedrivits och senaste verksamhetsutövaren MACE AB har såvitt är känt för Länsstyrelsen inte bedrivit någon verksamhet på Rävgrytet 1. När MACE AB övertog huvudverksamheten 1996 hade lagringen på fastigheten Rävgrytet 1 varit nedlagd sedan 1980. Med tanke på avståndet mellan fastigheterna där huvudverksamheten bedrivits och där lagringen bedrivits, att MACE AB, såvitt är känt, aldrig använt eller disponerat Rävgrytet 1 samt den tid som förflutit sedan lagringen bedrevs när MACE AB övertog verksamheten finner Länsstyrelsen att MACE AB inte ska anses som verksamhetsutövare för lagringsverksamheten på Rävgrytet 1.

Det kan inte helt uteslutas att verksamhetsutövare som funnits på platsen efter att kemikalielagringsverksamheten upphört i liten mån kan ha förorenat. Av flygfoton som granskats i den kompletterande utredningen framgår att fat lagrades på fastigheten såväl 1980 som 1982. Dessa fat var förmodligen tomfat, då Bengt Blixt AB var en välkänd hanterare av tomemballage under 1980-talet. Denna verksamhet bedöms dock ej ha bidragit till de föroreningar som är aktuella för saneringsåtgärder. De bolag som faktiskt bedrev lagringen av kemikalier som bedöms ha förorenat området är nuvarande Undrets Kemi AB (Mirakel Kemi AB) och TKAB AB. Bolagen är således solidariskt ansvariga i första ansvarskretsen.

5. FASTIGHETSFÖRVÄRVARENS SUBSIDIÄRA ANSVAR ENLIGT 10 KAP. 3 § MB

Kan inte någon verksamhetsutövare utföra eller bekosta efterbehandling av en förorenad fastighet är var och en fastighetsförvärvare efterbehandlingsansvarig som förvärvat fastigheten och vid förvärvet känt till föroreningarna eller då borde ha upptäckt dem (10 kap 3 § MB). Enligt 15 § i övergångsbestämmelserna till miljöbalken gäller bestämmelsen inte för förvärv som skett före miljöbalkens ikraftträdande, d.v.s. den 1 januari 1999.

Ägare till Rävgrytet 1 är Regnbågens Fastighets AB (före detta Bengt Blixt AB). Fastigheten förvärvades år 1983. Eftersom nuvarande fastighetsägare ägt fastigheten sedan 1983 blir ansvar enligt 10 kap 3 § inte aktuellt oavsett om någon verksamhetsutövare kan utföra eller bekosta efterbehandling av fastigheten eller inte.

6. SKÄLIGHETSBEDÖMNING ENLIGT 10 KAP. 4 § MB

Efterbehandlingsansvaret innebär att den ansvarige verksamhetsutövaren i skäligen omfattning ska utföra eller bekosta de åtgärder som på grund av föroreningar behövs för att förebygga, hindra eller motverka att skada eller olägenhet uppstår för människors hälsa eller miljön (10 kap 4 § MB). Preskriptionslagen (1981:130) är inte tillämplig på efterbehandlingsansvar.

Skälighetsbedömningen ska göras i två steg. För det första ska utredas vilka efterbehandlingsåtgärder som är miljömässigt motiverade. Länsstyrelsen bedömer att en mängdreduktion av föroreningar behöver ske inom fastigheten. Den åtgärdsnivå som stämmer bäst överens med Länsstyrelsens ambitionsnivå är åtgärdsnivå 3. Nivån innebär mängdreduktion i jord inom det centrala området och till viss del även i det norra området med en kostnad om 9,5–16 miljoner kronor. Se även avsnitt 3.3 Åtgärdsbehov.

Härefter ska bedömas i vilken utsträckning det är skäligt att kräva ansvar för de miljömässigt motiverade åtgärderna. Vid bedömningen av skälighetens omfattning ska, enligt ovan nämnda bestämmelse, följande omständigheter beaktas.

- Hur lång tid har förflutit sedan föroreningarna ägde rum?
- Vilken skyldighet hade den ansvarige att förhindra framtida skadeverkningar?
- Omständigheterna i övrigt?

Nuvarande Undrets Kemi AB och TKAB AB har bedrivit lagring av kemikalier på fastigheten Rävgrytet 1 under åren 1957–1980. Det har inte funnits något särskilt tillstånd för lagring av kemikalier på fastigheten. Därför finns inte några särskilda villkor som bolagens hantering kan bedömas utifrån. Utifrån rättspraxis (se till exempel MÖD 2010:31, MÖD 2010:24 och MÖD 2010:18) har tiden då föroreningen tillkom visat sig ha betydelse för skälighetsbedömningen. Länsstyrelsen gör bedömningen att föroreningarna på Rävgrytet 1 tillkommit jämnt fördelat under verksamhetsperioden. Verksamhetsperioden var 1957–1980.

Praxis säger att för tiden fram till och med 1959 finns ingen skälighet att utkräva ansvar. För tiden 1960–1969 finns det viss skälighet (utslaget på 1960-talet bedömer Länsstyrelsen skäligheten till 50 %) och för tiden efter 1969 full skälighet. Det är oklart när under 1957 verksamheten påbörjades och när under 1980 verksamheten avslutades. Det är även oklart hur året 1969 ska bedömas eftersom Miljöskyddslagen trädde ikraft 1 juli 1969. Beroende på hur beräkningen görs varierar skäligheten. Länsstyrelsen har använt den beräkningsmodell som länsstyrelsernas juristsamverkansgrupp tagit fram (0-50-100-regeln). Med denna enkla modell som enbart tar hänsyn till tiden oavsett storlek på verksamheten blir skäligheten 67 %. Detta innebär att det är skäligt att Undrets Kemi AB och TKAB AB ska svara för 67 % av kostnader relaterade till saneringsåtgärder. Dessa båda är solidariskt ansvariga i första ansvarskretsen.

Samtliga utredningar som genomförts är finansierade av Undrets Kemi AB. Länsstyrelsen bedömer att dessa kostnader ska beaktas när det gäller bolagets ansvar för sanering. Länsstyrelsen anser att bolagen som bedrev verksamheten även är ansvarigt för att förhindra framtida skadeverkningar.

Länsstyrelsen har inte sett att det finns några övriga omständigheter att beakta.

7. FÖRVARINGSFALL

Begreppet miljöfarlig verksamhet omfattar enligt praxis även verksamheter i en rent passiv fas, de så kallade förvaringsfallen. Deponier, slagghögar och tunnor eller tankar med olika kemikalier är exempel på sådan förvaring. Fastighetsägaren har i förvaringsfallen betraktats som verksamhetsutövare och utövare av miljöfarlig verksamhet. I de fall en aktiv verksamhetsutövare inte har kunnat hållas ansvarig har fastighetsägaren ansetts skyldig att svara för att förebyggande åtgärder vidtas så att inte förvaringen leder till att föroreningar uppstår. På Rävgrytet 1 förvaras inte i nuläget, såvitt är känt för Länsstyrelsen, tunnor med kemikalier, deponier eller annat som kan klassas som förvaringsfall som härrör från lagringsverksamheten.

8. VÄRDEÖKNING ENLIGT 10 KAP 5 § MB

Den som äger en fastighet som efterbehandlas kan trots frihet från ansvar enligt 2 § eller 3 § förpliktas att i skäligen utsträckning svara för kostnader som motsvaras av den värdeökning på fastigheten som efterbehandlingen medför (10 kap 5 § MB). Tanken med paragraferna är att det ska förhindras att någon gynnas av att staten eller någon annan, betalar en sanering. Enligt förarbetena (prop. 1997/98:45 del 2 s 121) ska bestämmelsen tillämpas med försiktighet. Bevisbördan för värdeökningen ligger på den som påstår att den har skett.

Har priset för en fastighet reducerats med anledning av föroreningen föreligger som en första utgångspunkt en värdeökning om en efterbehandling höjer värdet på fastigheten. Det krävs alltså både ett förvärv under marknadsvärde och en sanering som höjer värdet. Länsstyrelsen gör bedömningen att värdeökning av fastigheten kan komma att ske vid en efterbehandling. Med hänsyn till vad som framkommit i utredningen kan inte uteslutas att en värdeökning kan ske som kan medföra ett kostnadsansvar för fastighetsägaren. Länsstyrelsen har i nuläget inte tillräckligt underlag för att beräkna en sådan värdeökning. Värdeökningen kan i vart fall inte bedömas innan åtgärdsnivån är bestämd.

Det bör noteras att rättsläget är oklart avseende tillämpning av reglerna om värdeökning i samband med behov av statlig finansiering av åtgärder. Tillämpningen kan eventuellt påverkas av EU:s regler för statsstöd. Frågan om tillämpning beskrivs dock inte närmare här.

9. SAMMANFATTANDE BEDÖMNING

På fastigheten Rävgrytet 1 bedrevs kemikalielagring mellan 1957 och 1980. De verksamhetsutövare som bedrivit lagringsverksamhet på fastigheten är Undrets Kemi AB (organisationsnummer XXXXXX-XXX1) med 22 års verksamhet, och TKAB AB (organisationsnummer XXXXXX-XXX2) med 1 års verksamhet. Bolagen är solidariskt ansvariga enligt 10 kap. 6 § MB. Länsstyrelsen gör bedömningen det är skäligt att bolagen enligt 0/50/100 regeln är solidariskt ansvariga för 67 % av kostnaderna för att åtgärda föroreningarna på fastigheten Rävgrytet 1.

Nuvarande ägare av fastigheten är Regnbågens Fastighets AB, organisationsnummer XXXXXX-XXX3 (tidigare namn Bengt Blixt AB), som förvärvade fastigheten 1983. Eftersom fastigheten förvärvades 1983 kan något fastighetsförvärvansvar enligt 10 kap. 3 § MB i nuläget inte göras gällande.

Såvitt är känt är inte fastighetsägaren att betrakta som verksamhetsutövare genom exempelvis förvaring av miljöfarliga ämnen på fastigheten.

Fastighetsägaren kan bli skyldig att betala en del av efterbehandlingskostnaden motsvarande en värdeökning på fastigheten vid en sanering. Länsstyrelsen har i nuläget inte tillräckligt underlag för att beräkna en värdeökning.